

десять, коли не бачили...
ними плачуть сестри і матери...

Защо? пощо?

Европейський концерт!

А що діє ся дома — на рідній землі?

„Видиш скалинку в оці ближнього твого, а бревна
в своїм оці не видиш“.

Канеа, 18. грудня 1897.

144. Розмова між Ехекратом а Федоном.

Переклад із Плятонового дияльогу п. з.: „Федон“.

Костантина Лучаковського.

(Атеньський суд присяжних засудив Сократа на смерть через отрую за те, що він своєю філософією ніби то вводив нових богів і псував молодіж; дійсна же причина засуду була ся, що неустрашимий борець за правду докоряв своїм горожанам за їх погані норони та виступав безпощадно проти науки, яку розповсюднювали ложні учителі філософії, т. зв. софісти.)

Сократ сидів у вязниці і вичікував дня смерти. Засудженого відвиджували знакомі і ученики, між ними також Федон, що був опісля головою філософичної школи в Еліді. Федонові вишала дорога через Фліюнт, місто Сікіонії, і ту стрітив ся він з пітаторейцем Ехекратом. Ехекрат просив Федона, щоб єму розповів про останні хвили життя дорогого учителя.)

Частина перша, розд. I.—III.

І. Е: Чи ти сам, Федоне, був у Сократа того дня, як він випив отрую в вязниці, чи може чув про те від когось иньшого?

Ф: Я сам, Ехекрате.

Е: І про щож то бесідував сей муж перед смертю та як умер він? О тім рад би я чути, а ту ані з горожан Фліазийских ніхто не вибирає ся тепер до Атен, ані жаде чоловік не заходить відтам сюда від довшого часу, що міг би нам точно розповісти о всім; крім сього, що випивши отрую він умер, о всім прочім нічого не чувати.

Ф: Ви навіть про засуд не чули, як він відбув ся?

Е: Ей ні, о тім розповідав нам хтось і ми чудували ся, чому то, хоч засуд запав уже давнійше, він умер далеко пізнійше. І чому ж то се так склалось, Федоне?

Ф: Се вже така єго судьба, Ехекрате; бо день перед засудом вислали Атеняни своїм звичаєм увінчаний корабель на Дельос.

Е: А щож то такого?

Ф: Отсе по думці Атенян той корабель, що то в нім колись Тезей чотирнайцять молодят повіз був на Крету, та спас їх і себе. Они то, як кажуть, обітовали були Аполльонові на случай спасеня висилати що року жертву на Дельос; і ось тому то й тепер від тоді посилають єї богів. Як же розпічне ся та їзда, то єсть у них установа, що місто під ту пору говіє і тому не виконуєсь жадного вироку смерти з державного наказу, аж доки корабель не запливе на Дельос і відтам не верне. Се треває нераз довший час, наколи єго вітри запопадуть. А процесия та розпочинає ся, коли жрець Аполльона увінчає перед судна. Отсе сталось, як кажу, саме день перед засудом і тому то знадобило ся Сократови пересидіти в в'язниці довший час між засудом а смертию.

Е: А щож ти, Федоне, знаєш про саму смерть? Чи чім бесідувано та що діяно і хто із знайомих був у нього? Чи може архонти не дозволили нікому бути там тоді і він умер опущений приятелями?

Ф: Де там — були присутні, і то богато.

Е: Зволь же нам о тім всім розповісти як найточнійше, наколи маєш свободну хвилю.

Ф: Алеж я свободний і стрібую вам розповісти; бож прецінь згадка про Сократа, чи то самому про нього говорити, чи від другого чути, єсть для мене завсіди зі всього наймилійша.

Е: Та і слухачів, Федоне, мати меш таких самих.

Ф: Чудного зазнав я, коли там був; я якось зі всім не відчув сього, що се умирає мій знакомий. Сей муж видав ся мені блаженним, Ехекрате, і що до вдачі і що до бесіди, так безбоязко і благородно він умирав; тому то мені здавало ся, що сей муж навіть до Аду не мандрує без допусту божого, але що він, прийшовши навіть там, буде ща-

сливий, наколи взагалі хто може таким бути. Ізза того то я чомусь не сумував зівсім, як би се годило ся, дивлячись на таке нещастє. Алеж знова не було і моєї радости, яка бувала звичайно, коли ми розбирали філософію; бо бесіда наша була така. Та якийсь то біль обняв мене сам із себе і якась мішанина чувства радости і смутку, коли я запримітив, що він має небавком умерти. Ми всі, що там були, дізнали такого самого чувства; сьміяли ся, то знова плакали, найпаче же оден з нас Аполльодор; тиж знаєш сього чоловіка і єго вдачу.

Е: І чому ж би ні?

Ф: От сей такой добре був розплакав ся, а з ним і я і прочі зворушили ся.

Е: А що за одні були там?

Ф: Отсей Аполльодор, а з краян був Крітобуль і єго отець Крітон, та ще Гермоген і Епіген і Айсхін і Антистен; був також Пеанієць Ктезип і Менексен і дехто иньший з краян; Плятон був мабуть недужий.

Е: А з людей сторонських чи були які?

Ф: Були — Тебанець Симій і Кебес і Федонід, а з Мегари Евклід і Терпсіон.

Е: А Арістип і Клеомброт, були?

Ф: Не були; мали бути в Егінї.

Е: Чи був ще хто?

Ф: Се вже мабуть всі, що були присутні.

Е: Ну, а тепер о чімжеж там бесідувано?

Ш. Ф: Я стрібую розповісти тобі про все із самого початку. — Ось то ми звикли були і впередше заходити до Сократа, і я і иньші; ми збирали ся досьвіта в суді, в котрім розправа відбула ся; а суд був близько вязниці. За кождим разом ми вижидали, аж доки не отворять вязниці, та бесідували між собою — єї же не отвирили скоро. Коли отворили, ми входили до Сократа, і там з ним розмавляли. Також тоді ми зібрали ся вчасно; бо попередного дня, коли ми вечером виходили з вязниці, ми довідали ся, що корабель вернув з Дельоса, проте й умовили ся прийти після звичаю як найскорше. Ми прийшли, а дверник, що звичайно впускав нас, велів нам трохи заждати і не входити скорше, аж доки сам нас не візве; бо, як сказав, комісія судова з одинадцяти знімає Сократови кайдани

РОЗМОВА МІЖ ЕХЕКРАТОМ А ФЕДОНОМ

та заявляє, що Сократови прийшлося цього дня вже вмерти. Задержавшись там якийсь час, небавком опісля він вернув і велів нам увійти. Увійшовши ми застали Сократа, як вже умився був, а Ксантипа, ти ж знаєш її, сиділа при нім з хлопчиком на руках. Як Ксантипа нас запримітила, заридала і заголосила після звичаю невіст — менше більше так: „О Сократе! вже в останнє говорити муть з тобою твої знакомі і ти з ними!“ — А Сократ поглянувши на Крітона сказав: „Мій Крітоне! най хто відведе її до мів!“ — І хтось із служби Крітона повів її серед плачу і падьканя.

Частина друга. Від розд. IV.—LXIII. розбирає Сократ в розмові зі своїми учениками велике і многоважне питанє про безсмертність людської душі: а зібравши цілу свою дотичну науку в три докази доводить вкінці ясно і незбито, що душа людська єсть безсмертна.

Частина третя. В розд. LXIV.—LXVI. описана сама смерть Сократа. — Так зоружив вдячний ученик дорогому своєму учителеви безсмертний нерукотворний пам'ятник.
